

Elba

In het spoor van Napoleon

Zeg 'Elba' en de eerste associatie van veel mensen is waarschijnlijk: Napoleon. In 1814 werd hij naar het eiland verbannen. Rondlopend kun je je voorstellen dat de kleine grote keizer er eigenlijk helemaal niet meer weg wilde.

TEKST MICHEL VAN STRATEN FOTOGRAFIE SAM VAN STRATEN & KATY LIPS

We komen aan in de oude haven van Portoferraio, de hoofdstad. Dit was de plek waar Napoleon Bonaparte op 3 mei 1814 aankwam op Elba

Frankrijk heetten de Elbanezen hem van harte welkom. Het ging aan het begin van de rode eeuw niet goed met het eiland en Napoleon had de bewoners nogal wat te bieden, zo was de verwachting. Niet alleen was hij beroemd door zijn veroveringen, maar ook door zijn bestuurlijke vernieuwingen. Die kon men op het eiland wel gebruiken. Wat ook hielp, was dat Napoleon een pensioen van de Franse staat had meegekregen van twee miljoen francs per jaar, en een eenmalige som van nog eens vier miljoen. Daar zagen de eilanders ook wel brood in. Wat dat betreft is er misschien niet eens zoveel veranderd in de afgelopen twee eeuwen. Ook wij worden verwelkomd vanwege het geld dat we meebrengen. Dat is dan wel geen zes miljoen, maar dat Elba het van het toerisme moet hebben is

al snel duidelijk wanneer we de oude haven van Portoferraio zien: witte zeilen en motorjachten liggen te blinken in de zon, omringd door een boulevard met kleding- en parfumwinkels en vooral bars en restaurants. Het ontschepen gaat bij ons niet erg keizerlijk, maar we zijn er dan toch maar mooi en zetten voet op het beroemde eiland. Eerst maar eens iets van Portoferraio verkennen. Immers, hier resideerde Napoleon, en het is ook nu nog een van de belangrijkste (haven)steden van het eiland. We lopen over de boulevard, met zijn winkels met mooie kleding. Ik zou het wel weten met een pensioen van twee miljoen: de lokale kledingmeesters zouden me vele mooie ensembles mogen aanmeten. De waar is soms aardig aan de prijs, dus ik

kust geeft het met het tegenlicht van de middagzon nog niet al zijn geheimen prijs. We komen aan in de oude haven van Portoferraio, de hoofdstad. Dit was de plek waar Napoleon Bonaparte op 3 mei 1814 aankwam, uiteraard ook per boot. Frankrijk had genoeg van zijn veroveringszucht en de destijds machtigste man van de wereld moest weg. Elba werd zijn ballingsoord. Wij gaan er vrijwillig wat tijd doorbrengen om te ontdekken wat Elba de moderne bezoeker te bieden heeft. En om te zien waar de geest van Napoleon nog aanwezig is. Hoewel Napoleon werd weggestuurd uit

We hebben de veerboot genomen vanaf Piombino in Toscane, vanwaar het een uurtje varen is naar Elba. Het eiland ligt al die tijd naar ons te lonken. Gelegen ten westen van de

Met de klok mee: uitzicht vanuit Napoleons slaapkamer in de Villa dei Mulini; zijn werkkamer; het exterieur van het vroegere woonhuis van de keizer, dat nu een museum is. Rechterpagina: ontspanning in de zon.

Boven: zicht op Portoferraio met boven in het midden Napoleons Villa dei Mulini (geel) en rechtsboven het Forte di Stella; onder: schepen voor de haven van Portoferraio in de napoleontische tijd. Rechterpagina, links: de Waterpoort; onder: uitzicht vanuit de lift naar de top van de Monte Capanne.

houd me in. Dat lijkt niet te gelden voor de eigenaren van de schepen die hier liggen. Het ene jacht is nog groter en luxer dan het andere. Halverwege de boulevard staat een grote poort, de Waterpoort. Pal hiervoor legde de Undaunted aan op 4 mei 1814, om de loopplank uit te leggen voor de destijds beroemdste man van de wereld. Rijen leden van de Nationale Garde van Elba stonden hem op te wachten, met daarachter drommen eilandbewoners die hun nieuwe keizer met eigen ogen wilden zien. Voor ons is de oude Waterpoort de toegang tot het tegen de berg oplopende stadje Portoferraio en enkele musea gewijd aan Napoleon. Elba is eigenlijk een berg die uit het water oprijst, de dorpjes zijn ertegenaan geplakt. Wie de buurt hier wil verkennen moet bereid zijn steile trappen te trotseren.

Schitterende vergezichten

Aan de zeekant van Portoferraio torent een oude vestingmuur boven de stad uit. Hij is van een fort dat er in 1548 is neergezet door Cosimo de' Medici, ter verdedi-

ging van wat hij toen als zijn eiland zag. De muren van het fort vormen een ster-vorm, vandaar de naam Forte Stella. Het zijn dergelijke overblijfselen uit oude tijden die dit soort plekken een deel van hun charme geven. Boven de stad uit-torend belooft het fort een mooi uitzicht over de stad en de baai. Het is ook een plek van betekenis in de napoleontische geschiedenis, want hier huisden zijn grenadiers. En hier kreeg hij zijn eerste eerbetoon van de eilanders. Napoleon had zelf een vlag bedacht voor zijn nieuwe keizerrijk: een verrijking van de bestaande vlag van Elba – wit met een rode diagonale band – met drie gouden bijen. In de nacht voordat Napoleon zou aankomen maakte een lokale kleermaker overuren om snel de nieuwe keizerlijke vlag te produceren. Op de dag van aankomst werd deze aan de vlaggenstok van Forte Stella gehesen, als welkom. We lopen naar boven. De straten en steegjes worden steeds steiler. De terracotta huizen om ons heen bieden schaduw. Dan gaan we het fort in. Als ik denk aan een fort krijg ik associaties met harnassen en

Napoleon verrijkte de bestaande vlag van Elba - wit met een rode diagonale band - met drie gouden bijen

lansen, maar hier is niets van dit alles te zien. Zodra we de stevige vestingmuren gepasseerd zijn doet niets ons meer aan een vesting denken. We zijn omringd door gewone woonhuizen. Een oud mannetje klimt voorzichtig de stenen trappen af vanaf wat zijn voordeur moet zijn. Forte Stella mag een historisch bouwwerk zijn, het leven gaat door. Het uitzicht is inderdaad schitterend. Aan de stadskant kijken we uit op de vele

tinten rood van de schots en scheve huizen. Aan weerszijden zien we groen van de naaldbomen. Verder beneden steken masten van de zeiljachten omhoog tussen de huizen. En om het af te maken worden we omringd door een zee die helderblauw mooi ligt te wezen. Als we naar een ander straatje lopen zien we weer nieuwe doorkijkjes. De militair Napoleon wilde graag goed uitzicht hebben vanuit strategisch >

Boven: oud en nieuw in de haven; onder: overal op het eiland kom je Napoleon tegen. Rechterpagina, onder: de kleren van de keizer in de Chiesa della Misericordia.

ruimte. Wie grote protserige kamers verwacht komt bedrogen uit: alle kamers zijn vrij eenvoudig ingericht en in elk geval niet groot. Dat geldt voor de zitkamer, de werkkamer, zijn slaapkamer en de bibliotheek met rijen bruin gebonden boeken – Napoleon was een fervent lezer. De tuin is wel iets bijzonders. Die grenst aan het slaapkamerraam en het uitzicht dat Napoleon bij het ontwaken had is nog hetzelfde als nu: een mooi ingerichte tuin, maar vooral de zee en verderop de westkust van Toscane schitteren.

Kamperen en paardrijden

In een van de vertrekken staat het kampeerbed van Napoleon, dat hij regelmatig gebruikte op zijn tochten over het eiland. Hij was een goede ruiter, zoals we weten van de vele schilderijen die de kleine grote veroveraar afbeelden op een van zijn vele paarden. Ook nu kunnen eilandbezoekers nog het eiland te paard verkennen. Ervaren ruiters kunnen excursies maken, beginners kunnen hier hun eerste rijlessen krijgen. Er zijn diverse rijsscholen, waaronder Centro Ippico Elbano in Portoferraio. Kamperen kan er ook nog steeds goed (zie www.infoelba.com voor een overzicht met mogelijkheden). Tijdens een van zijn ritten ontdekte

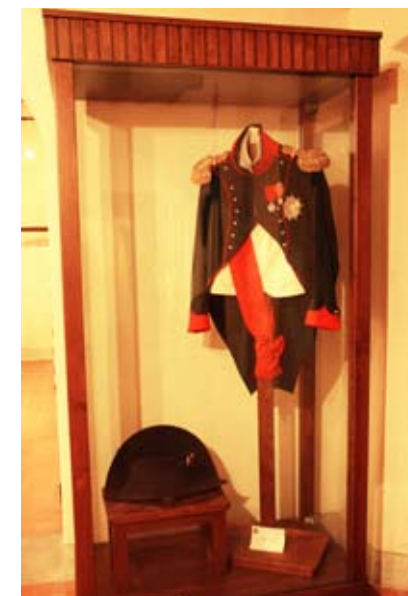
Het uitzicht dat Napoleon bij het ontwaken had is nog hetzelfde als nu: vooral de zee en verderop de kust van Toscane schitteren

Napoleon een plek die een nog beter uitzicht bood dan zijn villa. De Monte Capanne in het westen van het eiland, aan de andere kant dus, is met 1019 meter de hoogste berg van Elba. De berg is te bezoeken met een *cabinovia*, een soort skiliftje met gondeltjes voor twee personen. We besluiten een kijkje te gaan nemen. Een bus brengt ons naar Marciana. Gele bakjes zweven de berg op en af. We stappen in en laten ons naar boven brengen. Het uitzicht onderweg is prachtig. Af en toe duiken exotische baaien op tussen de heerlijk geurende bomenrijen. Op de top kunnen we heel Elba overzien, met aan weerszijden de Toscaanse kust, en we spotten een glimp van Corsica. Dat was precies wat Napoleon aan deze plek beviel: vanaf hier kon hij alle eventuele dreigingen vanaf zee aan zien komen. Maar er was nog een andere reden dat hij hier graag naartoe ging, op zijn paard, vanaf Portoferraio: het kerkje Madonna del Monte. Niet uit religieuze motieven, maar vanuit overspelige

intenties. Hier had hij zijn schoonzus Maria Walewska verstopt, met wie hij een geheime verhouding had.

Verbeteringen

Napoleon heeft het zich op Elba naar de zin gemaakt, zou je kunnen concluderen. Maar de keizer heeft ook veel voor het eiland betekend. Hij verbeterde de drinkwatervoorziening en hygiëne, onder andere door dieren uit de straten van Portoferraio te weren, en hij verbood handelaren hun onverkochte levensmiddelen in de straten achter te laten. Hij voorzag de lokale tonijnvissers van eigen visgronden en -rechten, zorgde voor een goed werkend ziekenhuis, stimuleerde de bevolking om bomen te planten in plaats van ze om te hakken, enzovoort. Ook hield hij zich bezig met tal van bouwkundige en architectonische verbeteringen. Tijdgenoot en schrijver Sir Walter Scott zei over Napoleon: 'Zijn vermaak bestond uit [het bedenken en doorvoeren van] constante veranderingen.' Een voorbeeld hiervan is het Teatro dei >

Tips & adressen

ERNAARTOE

♦ Vliegen

Elba heeft een eigen vliegveld, La Pila bij Marina di Campo, onder andere bereikbaar vanaf Pisa. www.silverairitalia.it

♦ Met de auto

Vanaf Piombino varen diverse veerboten naar Elba, in het zomerseizoen twee per uur. Vooraf reserveren is wenselijk.

VERVOER

Een scooter is een prima manier om je over het eiland

te verplaatsen. Die kun je op verschillende plaatsen huren. Een rijbewijs is verplicht.

Extra bijzonder is om het eiland te ontdekken vanaf zee. Geoefende zeilers kunnen een boot huren bij Buechi Yachting. Patrice en Carolin Buechi zijn zeer hulpvaardig. www.buechi-yachting.com

ZIEN

♦ Palazzina dei Mulini

Het vroegere woonhuis van Napoleon in Portoferraio is

tegenwoordig een museum. De indeling van de vertrekken is zoveel mogelijk in de staat gehouden – of teruggebracht naar – van tijdens Napoleons aanwezigheid. Het is te voet bereikbaar na een korte klim vanuit het historische centrum van Portoferraio.

Piazzale Napoleone, Portoferraio, tel. +39 0565 915846.

♦ Chiesa della Misericordia

De bescheiden Chiesa della Misericordia (annex museum) toont persoon-

lijke relikwieën van de keizer, zoals zijn beroemde dodenmasker, een van zijn keizerlijke kostuums en een kopie van zijn sarcofaag, waarvan het origineel in de Dôme des Invalides te Parijs staat.

Via G. Carducci 68, Portoferraio, tel. + 39 0565 918785, misericordiaportoferraio.it.

♦ Villa di San Martino

Het zomerhuis van Napoleon, op vijf kilometer van Portoferraio. In de Egyptische kamer is zijn held-

haftige verleden af te lezen aan de hiërogliefen op de muren en andere kunstvoorwerpen.

Località San Martino, Portoferraio, tel. +39 0565 914688.

♦ Forte Stella

In dit fort, prominent uitstekend boven Portoferraio, huisden de grenadiers van Napoleon, soldaten gespecialiseerd in het werpen van handgranaten. Dat moet goed gooien zijn geweest vanaf de hoge muren van het sterk ogende fort. Het werd in 1548 gebouwd door Cosimo de' Medici. Het is te bezoeken.

Via Forte Stella, Portoferraio, tel. +39 0565 914671.

♦ Forte Falcone

Forte Falcone was een ander onderdeel van het verdedigingswerk op Elba, ook neergezet door Cosimo de' Medici. Hier verbleven de leden van de Keizerlijke Garde, Poolse cavaleristen bewapend met speren.

Via del Falcone 7-9, Portoferraio, tel. +39 0565 944024.

♦ Parco Minerario dell'Isola d'Elba

Voor wie even genoeg heeft van de kleine veroveraar maar

wel cultuur uit de Elbanese historie wil snuiven is er dit park met een museum in Rio Marina, waar prachtige mineralen te bewonderen zijn. *Via Magenta 26, Rio Marina, tel. +39 0565 962088, www.parcominelba.it.*

DOEN

♦ Actief

Het eiland loopt over van de sportmogelijkheden: je kunt er wandelen, fietsen, zwemmen, zeilen, surfen, golfen, klimmen, duiken, kajakken en paardrijden.

♦ Naar het strand

De 147 kilometer lange kustlijn kent 140 stranden, deels zand, deels stenen, soms rood gekleurd van het in het eiland aanwezige ijzer.

♦ Winkelen

Winkelen kan in de vele steegjes en straatjes van de dorpen. Als je iets speciaals voor thuis wilt meenemen, waarom dan niet een flesje Acqua dell'Elba? Ruikt goed, ziet er mooi uit. Verkrijgbaar in meerdere speciaalzaken en via www.acquadellelba.it. >

Boven: een oude kaart van Elba; onder: kleine winkeltjes verkopen lokale specialiteiten.

Vigilanti. Napoleon wilde een theater op het eiland en liet dat bouwen aan de Piazza Antonio Gramsci in Portoferraio. Daartoe moest wel eerst de 17de-eeuwse kerk die daar stond uit de weg worden geruimd. De keizer had blijkbaar zo zijn eigen kijk op het nut van kerken. Hij had nu een theater op loopafstand van zijn woonhuis en bezocht er dans- en muziekuitvoeringen. De 65 loges waren bedoeld voor de rijke burgerij. Die wist niet hoe snel ze haar plaatsen moest inkopen, ten gunste van haar status op het eiland. Het theater was dan ook een onmiddellijk succes. Het staat er nog steeds, met zijn schitterende interieur. Vanbuiten is het een onopvallend gebouw, vooral de ernaast gelegen Teatro Bistro Wine Bar verraaft de aanwezigheid van het theater, dat na een lange tijd van verval en renovatie nu weer als zodanig functioneert. Aan het eind van ons verblijf in Portoferraio bezoeken we nog het Misericordia Museum. Het is minuscuul, maar zeer de moeite waard. Hier zijn enkele persoonlijke napoleontische relikwieën aanwezig, zoals het beroemde dodenmasker van de keizer. Ik zie dat hij een beetje een haakneus had. Als ik voor de vitrine sta met een van zijn beroemde kostuums krijg ik een goed idee van zijn gestalte. Er staat ook een stoel waar hij op gezeten heeft;

ik raak hem even aan. In dit museumpje, hoe klein ook, staan we een beetje oog in oog met de kleine keizer.

Rode aarde

Even weg van Napoleon wandelen we door het dorpje Rio, in het oostelijkste deel van het eiland. De verschillende schakeringen terracotta vormen een fraai kleurspel tegen de bergen, gezien vanaf de jacht- en veerhaven. Een wandeling langs de achterkant van het dorp biedt een prachtig uitzicht over de azuurblauwe zee. De aarde onder mijn voeten kleurt rood van het ijzererts in de grond. Op Elba was het mijnen van ijzererts tot aan 1970 een belangrijke inkomstenbron. Ik loop een stenen trap af en sta ineens voor het mineralenmuseum. Buiten de entree hangt een plakkaat met 'Napoleon was hier, op 5 maart 1814'. Er valt blijkbaar niet aan hem te ontkomen: de Elbanezen herinneren hem graag. Zo zorgt Napoleon meer dan tweehonderd jaar na zijn verblijf nog steeds voor inkomsten voor de eilandbewoners. Zijn geest is er dus nog, zijn aardse gedaante vertrok op 26 februari 1815, op weg naar Parijs. Napoleon was ondanks alles toch liever keizer van Frankrijk dan van Elba. Wij voelen ons nog even als God in Frankrijk op dit lieflijke eiland. ♦

♦ Festa Patronale di Santa Chiara

Een hoogtepunt is het jaarlijkse feest ter ere van de beschermheilige van de Santa Chiara-kerk in Marciana Marina op 11 en 12 augustus, met een spectaculaire muziek- en vuurwerkshow.

ETEN & DRINKEN

♦ Ristorante Capo Nord

Voor een romantisch etentje op misschien wel de mooiste plek van Marciana Marina. Vanaf het terras aan de straatkant kijk je uit op de haven

en de boulevard, waar de toeristen zien en gezien worden. Vanaf de andere kant kijk je uit over een baaitje, met een strandje aan je voeten. Località Fenicia 1, Marciana Marina, tel. +39 0565 996983, www.ristorantecaponord.it.

♦ Bottiglieria Bar Il Cantinone

Speciaalzaak met lokale producten, zowel om mee te nemen als om op het terras met uitzicht op de jachthaven van te genieten, bijvoorbeeld van de wijn van het eiland. (De beeltenis van) Napoleon

houdt de kwaliteit in de gaten. Viale Regina Margherita 74, Marciana Marina, tel. +39 0565 99103.

♦ Ristorante Il Chiasso

Voor wie Michelengidswaardig wil eten. Eigenaar Luciano Casini claimt dat zijn spaghetti 'sensueel' smaakt en lustopwekkend is. Vicolo Nazario Sauro 9, Capoliveri, tel. +39 0565 968709.

LEZEN

Meer informatie over de tijd die Napoleon op het eiland

doorbracht vind je in:

- Norman MacKenzie, 'The Escape from Elba', Pen and Sword, ISBN 9781844156047;
- Antonio Giubelli, 'Napoleon of the Island of Elba', Programs, ISBN 9788895875040.

MEER INFORMATIE
www.elbapromotion.it
www.infoelba.com
www.elbaworld.com

MET DANK AAN

Patrice en Carolin Buechi van Buechi Yachts.